

HAYE
VAN DER
HEYDEN

Van klaag naar zwijg

Van Nederland naar Cambodja

Van klaag naar zwijg

Van Nederland naar
Cambodja

Haye van der Heyden

UITGEVERIJ
VOGELVRJ

Colofon

Eerste uitgave: september 2021
Haye van der Heyden

Uitgeverij Vogelvrij
Redactie: Ru de Groen
Correctie: Janke Scharff
Omslagontwerp: Jesse Jeroen Unlimited
Opmaak: Arjen Broeze, Kingfisher Design

ISBN E-boek: 978-90-8315-411-4
ISBN Paperback: 978-90-8321-558-7

© 2021 Uitgeverij Vogelvrij. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n).

© 2021 Uitgeverij Vogelvrij. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor(s).

De volgorde van dit feitelijke relaas is om dramaturgische redenen aangepast.

Eind 2019

Het ziet ernaar uit dat de derde grote poging van Duitsland om van Europa een te domineren eenheid te maken beter lukt dan de eerste twee. Stapje voor stapje gaan we in die richting. Er zijn natuurlijk ook sceptici, tegenstanders van het hele plan en tegenstanders van de uitwerking en het tempo waarin het zich voltrekt. Zij komen op voor een vorm van nationalisme. 'Eigen Volk Eerst' klinkt het, als antwoord op de in hun ogen ongebreidelde immigratie. Politieke correctheid, een modewoord in deze tijd, probeert die criticasters de mond te snoeren en ik neem het voor hen op. Uiteraard. Als iemand zegt dat iemand anders 'fout' is, reageer ik onmiddellijk en bloedfanatiek. 'Ben je nou helemaal besodemieterd! Laat die mensen spreken! We leven toch in een democratie?' Als een Don Quichot trek ik ten strijde, net zo zwelgend in mijn eigen vorm van Gutmenscherigheid als mijn tegenstanders dat doen.

'Pas nou op dat je niet te ver gaat,' zegt mijn vrouw regelmatig. 'Hou het rustig. Kalm aan.'

'Ik doe mijn best, ik doe echt mijn best.'

Niet dat ik per se een tegenstander ben van een groot Europa of van globalisering, eigenlijk helemaal niet, dat lijkt me ook zo zinloos. Voorstanders en tegenstanders kunnen zich opwinden over de multiculturele en multireli-

gieuze samenleving en elkaar er gepassioneerd over in de haren vliegen, het zal totaal geen effect hebben. Alsof we zouden kunnen besluiten die veranderingen in de samenleving al dan niet doorgang te laten vinden.

Ik heb inmiddels een bescheiden bekendheid opgebouwd, stort mij in het publieke debat en mijn kop gaat eraf. Ik word al jarenlang met enige argwaan en lichte weerzin bekeken, vanwege het verdedigen van die criticasters, als het hoogtepunt zich onverwacht aandient: in een interview op de radio stel ik dat het de maatschappij naar mijn idee meer kwaad kan berokkenen zelfs bijvoorbeeld Holocaust-ontkenners alsmede pedofielen het zwijgen op te leggen in plaats van hen aan te horen en vervolgens te bestrijden.

Holocaust-ontkenners nota bene. Ik weet nauwelijks dat ze bestaan. Niet echt slim zoiets te beweren als je vader een veroordeelde NSB'er is, blijkt. Het betreft hier voor mij een abstract en filosofisch debat over de grenzen van de vrijheid van meningsuiting, het zijn voorbeelden van extremiteiten, het is niet meer dan het benoemen van een oud dilemma en mijn mening is gebaseerd op de negentiende-eeuwse filosofen Alexis de Tocqueville en John Stuart Mill, maar dat alles mag niet baten. Het oordeel wordt geveld, de guillotine van voornoemde publieke opinie doet haar werk. Via via hoor ik dat ik zelfs in lezingen voor scholieren in het Anne Frank Huis in één adem genoemd wordt met Pol Pot, de massamoordenaar uit Cambodja. Waarom dat is, weet niemand. Hoe dan ook, ik ben in

de ogen van de wereld om me heen opeens net zo fout, nee, nog fouter dan mijn vader. Op veel plekken waar ik kom, vallen pijnlijke stiltes en wordt me gezegd dat ik eigenlijk niet welkom ben.

Het is bijna alsof ik eind jaren dertig van de vorige eeuw in Duitsland leef en Joods ben, stel ik me zo voor.

In de eerste weken die volgen op mijn maatschappelijke onthoofding, kom ik iets interessants op het spoor: vanbinnen ben ik heel rustig. Het is, bedenk ik later, alsof ik me veilig voel in de positie van outcast. Ik kan niet anders dan besluiten dat ik me op mijn gemak voel bij het label 'fout'. Nestwarmte noemt een bekwame journalist dat, tijdens een interview dat ik met hem heb in deze turbulente periode. Terugkijkend zie ik dat ik die positie in mijn leven altijd in meer of mindere mate heb opgezocht, zoals incestslachtoffers ook vaak weer teruggaan naar die plek van pijn.

De sociale uitsluiting houdt echter aan en ik besluit iets te gaan doen wat ik altijd al wilde: een tijdje elders leven en werken. Ik wil naar een wereld waar ze geen tijd hebben voor gekonkel en gekanker, omdat ze bezig zijn met overleven. Dat blijkt niet zo moeilijk te organiseren.

Ze willen me hier niet, prima, dan ben ik weg. Soms moet je wat afstand nemen om iets beter te kunnen zien. Verziend heet dat.

Begin 2020

Ik zit in het vliegtuig. Op weg naar ver weg. Een van de stewardessen - ze zijn allemaal zeer fraai en gracieus gekleed bij Singapore Airlines - trekt mijn aandacht in het bijzonder. Ze is knap en slank, strak en uitbundig opgemaakt, en ze beweegt zich vlot, zeker en professioneel. Ik volg haar de gehele vlucht zonder dat ze dat merkt, als het kleine verliefde jongetje dat ik altijd zal blijven. Ze is uiterlijk en in haar manier van doen zo perfect dat ik bedenk dat ze een robot zou kunnen zijn. Zo zien ze er over vijftig jaar waarschijnlijk allemaal uit. En met je afstandsbediening kan je dan de haarkleur veranderen waarschijnlijk.

Op een groot modern vliegveld, dat zich bevindt in een andere wereld dan die ik mijn hele leven gekend heb, stap ik over, ik vlieg nog drie kwartier in een veel kleiner toestel en kom dan 's morgens vroeg aan op het zeer bescheiden vliegveld van Phnom Penh, waar het erg rustig is. Later zal ik ontdekken dat het land bijna geen bewoners huisvest die een reis per vliegtuig kunnen betalen en dat het bijna alleen maar de buitenlanders zijn die daar aankomen en vertrekken. Mijn koffer blijkt de laatste oversteek niet gehaald te hebben en mij wordt aangeraden later die middag terug te komen. Dan zal hij er wel zijn, denken ze.

Een jonge vrouw, bijna iedereen is jong daar, staat mij met mijn volkomen fout geschreven naam op een papiertje bij de uitgang op te wachten. Zij neemt mij mee naar een brommer met aanhanger - de warmte vlijt zich buiten als een dikke wollen deken onmiddellijk en definitief over me heen - en wij zetten koers richting het hotelletje waar ik de komende tijd ga verblijven.

Onderweg babbelen we over het een en ander - zij spreekt redelijk Engels - maar ik kan me er moeilijk op concentreren. Ik kom namelijk letterlijk ogen te kort om de wereld die op bromfiets-snelheid aan me voorbijtrekt in me op te nemen en tot me door te laten dringen. Er zijn duizenden, duizenden details die mijn aandacht trekken, te veel om op te noemen, te veel om achteloos te laten passeren. Mensen, kleuren, geuren, voertuigen, handeltjes, kinderen, vuilnis, noem maar op. Het leven vindt daar buiten plaats, bij voorkeur langs een drukke weg, die zich hult in een lichtgrijze voile van uitlaatgassen. Logisch. Er rijden daar miljoenen brommers, al dan niet met aanhanger, die veelal meer dan twintig jaar oud zijn. De zwarte rookpluimen die zij de wereld in sturen vergiften de atmosfeer volkomen, maar geven het decor een theatrale mist zoals die niet ongebruikelijk is bij musicals en popconcerten. Niemand lijkt zich eraan te storen. Hier en daar heeft iemand een mondkapje voor, de meesten niet.

In de weken die komen zal ik vele uren door de stad koersen en ik zal me daar geen seconde van vervelen. Er is zo ontzettend veel te bekijken

aan het dagelijkse leven daar. Ik probeer steeds weer opnieuw te formuleren wat het is dat zo boeiend is aan al die stalletjes, marktjes en bedrijfjes langs de kant van de weg. Het is de echte wereld, zoiets, het is de menselijke beschaving vlak na het puurste bestaan in de natuur. Iedereen is hier echt de hele dag actief bezig genoeg te verdienen om van te leven, dat is het.

De kamer in het kleine hotel is redelijk schoon en niet al te klein. Wel moet ik de half in elkaar gezakte kast die er staat vanbinnen schoonmaken, omdat anders de kleding die ik vanmiddag uit mijn koffer hoop te halen al vies is voordat ik die gedragen heb.

Zoals altijd in een nieuwe omgeving probeer ik de ruimte zo snel mogelijk de mijne te maken door de persoonlijke spulletjes die ik in mijn handbagage heb een plek te geven. Wat fotootjes en een paar boeken worden wat heen en weer geschoven, tot er een organisch en harmonieus geheel gevormd lijkt te zijn. Overal en altijd moet er een zekere orde voor me zijn, mijn orde, anders ben ik niet op mijn gemak.

Natuurlijk ga ik eerst even slapen, ik ben kapot. Al voel ik dat pas als ik ga liggen. Hoewel ik me opeens vreselijk ontheemd voel, nu ik zo ver verwijderd ben van het leven dat ik ken en waar ik al zo lang aan gewend ben, en ondanks de lome zweterige bijna verstikkende hitte, ben ik na twee minuten vertrokken.

Als ik anderhalf uur later ontwaak is dat licht ongelukkige gevoel er nog steeds. Ik ben gevlucht uit mijn wereld, op stoute schoenen ben

ik naar ver weg vertrokken en toen het nog een plan was en toen ik nog met de voorbereidingen bezig was, vervulde me dat met opwinding en zelfs opluchting. Nu ik daadwerkelijk weg ben en me moet overgeven aan alles wat me vreemd is, voel ik een steen op mijn maag. Het is alsof ik gescheiden ben van mijn grote liefde. Mijn grote liefde? Wat is dat dan? Nederland? Laat me niet lachen.

Even later loop ik eerst maar eens een paar rondjes in de buurt waar ik voorlopig zal verblijven. Ik wil weten waar ik 's avonds ga eten en waar ik bijvoorbeeld op een bepaald moment mijn was kan wegbrengen. Zo nu en dan word ik aangeklampt door een gretige bromfietsmetaanhangerbezitter die het, krijg ik de indruk, een schande vindt dat ik me als rijke westerling te voet verplaats. Hij biedt zijn rijtuigje aan met grootse vanzelfsprekendheid, alsof ik op hem liep te wachten. Ik glimlach vriendelijk nee, voorbereid als ik ben op opdringerigheid en gebedel.

Nieuwsgierig blik ik overal naar binnen en ik aanschouw voortdurend schitterende toneeldecors uit de jaren vijftig van de vorige eeuw: een kleine hal met twee volledig uit elkaar gehaalde oude tractors, een garagebox met alleen maar spatborden van verschillende automerken, een kleine keuken waar drie meisjes in de bloedhitte onduidelijke glibberige stukken vlees staan aan te braden. Op straat verkoopt een vrouw op een fiets broodjes en vestigt daar de aandacht op door middel van een kleine megafoon op

het stuur, waaruit een blikkere stem klinkt die steeds dezelfde klanken uitstoot. Wat een wereld. Ik kijk mijn ogen uit.

Zo mijlenver is dit alles verwijderd van mijn land waar de maatschappelijke spanning zich steeds meer opbouwt en de politiek met de dag belangrijker wordt, terwijl steeds meer blijkt dat het daarbij niet meer om de inhoud gaat. Een politicus moet nu een gladde oplichter zijn, anders wordt het niks met hem of haar. Elke beschaafde en rustige man of vrouw die zich niet wil laten opjagen door de keiharde commerciële wetten van de mediocratie, zal het op oppervlakkige gronden afleggen tegen de gewiekste demagogen en de charmante lachebekjes, die heel goed weten dat de kiezer elke keer weer een sprookje voorgespiegeld wil krijgen. Is dat waar ik voor gevluht ben? Jazeker, ook. Al was mijn aanleiding dat ik - geheel in lijn met wat tegenwoordig *en vogue* is - gecancelled ben, zoals dat heet.

Die middag brommermetaanhanger ik naar het vliegveld om mijn koffer op te halen. Die staat midden in de grote lege centrale hal voor me klaar. Ik kijk om me heen. Moet ik nog iets tekenen of zo? Niemand te zien. Ik neem hem dus maar gewoon mee. Geen mens die me een strobreed in de weg legt. Ik ben een westerling tenslotte.

Het land waar ik ben is een stuk groter dan ons kikkerparadijsje, heeft iets minder inwoners, maar het scheelt niet heel veel, en is vooral

straatarm. Ik ga hier een tijdje kansarme kinderen les in de Engelse taal geven en heb me gedegen voorbereid: ik heb de taal bestudeerd, wat niet meeviel, een eigen leerboek samengesteld, wat leuk was om te doen, alsmede vier Engelstalige kwartetspellen gemaakt, in samenwerking met een bevriende jonge kunstenares. Omdat het me beter lijkt de educatie te verlevendigen met een spelelement. Ik ben van plan mijn leerlingen voor te stellen dat ze in ruil voor mijn lessen Engels mij intussen wat meer van hun taal leren, zodat er aan beide kanten gestunteld gaat worden. Dat werkt vast goed. Heb ik bedacht.

Ja, wat zou het mooi zijn als thuis het politieke weer zou omslaan, als voorzichtigheid en twijfel een betrouwbaarder en misschien zelfs hip imago zouden krijgen. Het zijn toch juist de sterkste leiders en de grootste persoonlijkheden die durven toe te geven dat ze op een bepaald moment geen oplossing hebben en open durven te zijn over hun onzekerheid? Is intelligentie niet juist het inzien van de complexiteit van een probleem? En kortzichtigheid het tegenovergestelde daarvan? Het lijkt alsof zij die geestelijk verder komen, minder te zeggen krijgen dan zij die nog midden in de onbewuste ambitie en dogmatische moraliteit zitten. Is dat niet gek? De wijzen worden terzijde geschoven, laat de gekken maar het land besturen?

Wat weet ik van het land waar ik nu opeens even woon? Niet zo veel. Het heeft veertig jaar geleden een onbeschrijfelijk drama beleefd, waarbij ongeveer een kwart van de bevolking

is omgebracht. De communistische leider van destijds, Pol Pot, mijn vriend uit het Anne Frank Huis, vond dat intellectuelen de maatschappij meer kwaad dan goed deden - wat ik tot op zekere hoogte trouwens nog wel kan volgen - en liet iedereen die een bril droeg of twee woorden Frans sprak op gewelddadige wijze ombrengen, hetgeen mij dan toch echt wel weer iets te ver gaat. (Let op, ik druk mij nu uit met een ironisch understatement. Helaas moet dat er tegenwoordig uitdrukkelijk bij worden vermeld.)

De bevolking heeft na het bewind van de wrede dictator nog decennialang ellendig doorgemodderd en pas een jaar of vijftien geleden kwam er een zekere politieke stabiliteit en kon men beginnen met opbouwen.

Het is een arm land, las ik vooraf, maar zeer positief. Het lijkt me interessant om de sfeer te vergelijken met die in Nederland. Hij die veel heeft klaagt, hij die niks heeft lacht?

In mijn vaderland is de laatste twee decennia een totaal andere sfeer ontstaan. Iets van 25 jaar geleden beweerde Francis Fukuyama dat uiteindelijk de hele wereld ons Westerse politieke systeem zou gaan overnemen, omdat definitief gebleken is dat het het beste is. Nu lijkt dat niet meer zo zeker. Onze liberale waarden staan ook in Nederland onder druk en we lijken ons te gaan nestelen in het grote pragmatisme. Het ziet ernaar uit dat het hoogdravende ideaalbeeld van melk en honing uit de jaren zestig en zeventig het beleid niet langer zal bepalen, maar de realiteit van het harde leven zoals het is. Velen

zijn van mening dat de problemen die in het Westen spelen, te maken hebben met verregaande slapte in het recente en iets minder recente verleden. Geen woorden maar daden, wordt er geroepen. Omdat men inmiddels decennialang niet krachtdadig heeft durven optreden tegen bandeloze immigratie, uitkeringsmisbruik en de misdragingen van opstandige medelanders, zitten we nu met gebakken peren voor een compleet weeshuis, zo is de redenering. Er lijkt grote behoefte aan een bewind dat orde op zaken stelt. Elders gebeurt dat al: in de VS, Hongarije, de Filipijnen, Polen, Turkije en Rusland. Zogenaamd krachtige leiders voeren daar een zogenaamd krachtig bewind.

Onze wereld verhardt, polariseert, maakt zich op voor een bikkelharte strijd. En er zijn al mensen die het zeggen, het wordt al gehoord: *Het is misschien weleens goed dat er oorlog komt. Schoon schip. Misschien moet dat maar weer eens.*

Grote god, ik stem tegen, extremistisch, hartgrondig, fanatiek, met bloeddoorlopen ogen en met overslaande stem stem ik tegen. Ik heb twee zonen.

Ik verwacht dat het goed voor me is hier een tijdje door te brengen en les te geven, in deze geheel andere wereld, al is het maar om me eens echt nuttig te voelen. Het kan immers geen kwaad een minuscuul steentje bij te dragen aan het grote grindpad richting een betere wereld? Want zo zeggen ze dat in dat Holland van mij: praatjes vullen geen gaatjes en niet lullen maar poetsen. En daar geloof ik in.

Mijn eerste dagen

Eind van de middag heb ik een gesprek met het meisje dat me opgehaald heeft van het vliegveld. Ik dien nog eens te verklaren, zegt ze, dat ik begrijp dat ik me netjes moet gedragen. Het gaat tenslotte om kinderen en een witte man van mijn leeftijd is bij voorbaat verdacht tegenwoordig. Ik doe eerst of ik er nog even over wil nadenken, maar lach dan de verschrikte blik op haar gezicht snel weg.

In dat eerste wat langere gesprek met haar valt mij meteen op wat het nationale probleem met het Engels is: de uitspraak. Al snel kan ik daar een beknopte inventarisatie van maken. Er zijn namelijk eigenlijk maar twee echt grote problemen: de V en de laatste medeklinker van een woord. Daarover later meer.

Die avond dwaal ik wat door de buurt, op zoek naar een geschikt eettentje voor de eerste avond. Het aantrekkelijkst lijkt een wat donker en primitief etablissement, dat goed gevuld is, maar waar zo te zien geen enkele toerist tussen zit. Ik besluit het erop te wagen. Hoewel ik thuis toch al een aardig woordje in de taal van het land ten beste kon geven, lukt het hier ter plekke voor geen meter. Wat ik zeg, wordt niet begrepen en wat men tegen mij zegt, begrijp ik niet. Na wat pogingen over en weer maakt de vrouw een onduidelijk gebaar, vertrekt en komt

even later terug met een enorme pan soep die ze voor me neerzet. Ik kijkt er wat verbaasd naar. Soep, prima, maar zo'n grote pan? Dat lijkt me niet de bedoeling. Ik probeer dat met gebaren uit te leggen en het resultaat is dat de pan soep hoofdschuddend weer wordt weggehaald. En dan gebeurt er vervolgens niks meer. Ze laten me aan mijn lot over. Na twintig minuten sta ik op en sluip ik weg, met het schaamrood op de kaken.

Even later bestel ik een maaltijd in mijn kleine hotel, die me drie dollar kost. Twee biertjes en een flinke kom rijst met wat groenten en kip later, ga ik terug naar mijn kamer. Op tijd naar bed. Morgen mijn eerste lesdag tenslotte.

Om kwart over vier die nacht, half ijlend in de wereld van koning *jetlag*, besluit ik morgen toch maar een kamer met airconditioning te nemen. Dit is niet te doen voor een westerling. Ik val niet meer in slaap. God, wat is Nederland ver weg.

Toen ik jong was en het eens neigde te zijn met de uitgangspunten van de liberalen, werd ik door mijn omgeving bekeken als een vies beest. Dat is niet meer. De grote liberale partij van toen is normaal en gerespecteerd geworden en het vieze beest ben je nu als je ook maar de kleinste vraagtekens zet bij de algemene haat en walging die de zogenaamde populistten ten deel vallen. Behoren zij over tien jaar misschien ook tot het alom geaccepteerde establishment?

Wat willen die populistten eigenlijk? Zelf zeggen ze dat ze erop uit zijn de normen en

waarden te beschermen en de verzorgingsstaat, die toch door 'links' in het leven is geroepen, zoveel mogelijk in ere te houden. Ze willen opkomen voor de bejaarden en minderbedeelden. 'Eigen volk eerst' klinkt eng, zeggen we echter: 'Het hemd is nader dan de rok', dan hebben we het over een politiek kleurloos ouderwets Nederlands spreekwoord dat zich uitspreekt over een realiteit. Het hemd is namelijk inderdaad nader dan de rok.

De Nederlandse populisten hebben idealen. Dat hoort ook als je politiek bedrijft. Ze willen kwade invloeden van buitenaf beperken, in verband met onze zorgvuldig opgebouwde homorechten, vrouwenrechten enzovoort. Wie kan het daarmee oneens zijn? Ze willen criminaliteit harder aanpakken. Is dat een slecht idee? En generalisaties zijn in de praktijk van de uitvoerende macht niet te vermijden. Er zijn groepen aan te wijzen die zich statistisch meer met criminaliteit bezighouden dan andere. 'Mannen' bijvoorbeeld, maar ook: 'jonge Marokkanen'. Mag dat niet gezegd worden? Waarom niet? Cijfers hebben toch geen kleur?

De populisten zijn tegen globalisering. Is dat realistisch? De vooruitgang kon nooit worden tegengehouden en dat zal nu ook niet het geval zijn, maar misschien zijn we iets te hard van stapel gelopen? Daar hebben ze misschien een punt. De verzorgingsstaat zoals we die nu kennen, blijkt nou eenmaal niet te combineren met die globalisering. En ook dat is weer een kwestie van cijfers.

Of is het allemaal anders en zijn zij, die zogenaamd verschrikkelijke populisten, die regelmatig uitvoerig en enthousiast vergeleken worden met Adolf Hitler en zijn trawanten, inderdaad de voorbode van een groot drama? Werken zij mee aan het opbouwen van een enorme volkswede die zich zal ontladen in een derde wereldoorlog en een tweede Holocaust? Wat een aanname.

De volgende ochtend aan het ontbijt maak ik kennis met de op dat moment enige andere aanwezige onderwijzer in spe, een irritant Brits meisje dat Elsy heet. Zij babbelt zacht en snel, zonder besef van het feit dat niet iedereen op de wereld het Engels als moedertaal heeft. Ik kan haar soms totaal niet volgen, terwijl mijn Engels prima is.

Onderweg, achterop de brommer, naar het schooltje valt de luchtverontreiniging me zwaar, maar wederom kijk ik mijn ogen uit. Het mooiste zijn de garages: kleine dozen zonder vierde wand waarin alles zwart en glimmend is. Ik zie zwarte motoren, zwart gereedschap en door de olie pikzwart gekleurde monteurs, die soms even naar buiten kijken met felle witte ogen. Witte flitsen in een gitzwarte nacht. Ik staar ernaar met open mond. En het is alweer weg.

Ook komen we langs een kleine markt zonder kraampjes. Alles ligt op straat, op doeken en in platte manden. Ik ben niet vegetarisch, maar als we daar vanwege de drukte heel langzaam langs schuiven en eerst getrakteerd worden op de heerlijke geuren van specerijen en frisse

groenten en daarna op de stank van vlees en vis, krijg ik de aandrang het te worden.

Het is wederom een flinke reis en overal is het erg druk: weer die miljoenen brommers en weer al die brommersmetaanhanger met de meest idiote ladingen, van een ladder, tot een enorme glasplaat, tot tien mensen tegelijk, tot zestig kippen.

Opeens stuurt mijn chauffeur bruusk een kleine zijstraat in, tegen het verkeer in, zonder richting aan te geven en zonder zich aan welke regel dan ook te houden. Dat is normaal daar, blijkt. Het verkeer in deze stad blijkt, in de weken dat ik daar ben, een studie waard. Mijn conclusies daaromtrent zijn de volgende: rechts en links doen er niet toe en voorrangswegen zijn er niet. Men stort zich in de meute, met een voortvarendheid die afhankelijk is van de haast en de noodzaak van de rit, koerst zo recht mogelijk richting doel en laat daarbij heel soms iemand voorgaan, maar meestal niet. Het is eigenlijk dat als jij als chauffeur van een voertuig denkt dat je ergens lang genoeg gewacht hebt en het jouw beurt is om te gaan, dat je dan ook gewoon gaat. Wat er ook op je afkomt, met welke snelheid dan ook. En dat wordt geaccepteerd. Draagvlak voor deze methode is er alom.

Uitzonderingen vormen de vrachtwagens en de bussen, want die gaan eigenlijk altijd vóór, vermoedelijk omdat de chauffeurs daarvan een aanrijding zouden overleven en jij niet. Voorwaar, een vrij helder criterium.

Mijn brommersmetaanhanger - tuktuks

worden ze genoemd - rijden regelmatig honderden meters 'spook', gewoon omdat dat iets korter is. We snijden dan door een zee van tegenliggers die als wuivend graan opzij buigen. Niemand die zich opwindt, niemand die iets roept of schreeuwt, de vuist balt of de vinger opsteekt. Aanvankelijk ervaar ik dat als een blijk van verlichting, als een mentaliteit die gedomineerd wordt door het hogere Zen, later leer ik dat het ook is omdat men zich gewoon inhoudt. Het is niet gepast emoties te laten zien, dus ook geen ergernis. Vanbinnen zal er dus toch wel heel wat worden af gevloekt.

Hoogtepunt van bizar gedrag in dezen ervaar ik op de derde dag van mijn eerste week. Het verkeer is op een bepaald moment en in een bepaalde straat nog drukker dan druk en we schuiven een dik kwartier lang nauwelijks meer dan vijf meter per minuut vooruit. Als we uiteindelijk arriveren bij de bottleneck, blijkt daar een dame in een midden op de weg stilstaande auto uitvoerig aan het telefoneren te zijn. Dacht ik misschien eerst nog dat het wellicht een geval van motorpech was of iets dergelijks, dat is het dus niet. Net als wij haar passeren is de conversatie afgelopen, bergt ze haar mobiele telefoon op, start ze haar vehikel en rijdt ze verder en kan het verkeer achter haar weer op gang komen. Twintig meter verderop staat een agent niets te doen.

De buurt waar we nadat we afgeslagen zijn doorheen koersen is veel minder druk. Nu zijn we duidelijk in een buitenwijk. Ook daar is

echter elk woonhuis een winkeltje. Als je niks bijzonders aan te bieden hebt - geen tweedehands stereo-installaties, geen autobanden, geen scooterspiegeltjes - dan verkoop je maar water, benzine in colaflessen of iets simpels te eten.

Na tien minuten komen we aan bij het schooltje en ik merk dat ik nerveus ben. Ik heb immers nog nooit echt klassikaal lesgegeven en weet dus eigenlijk helemaal niet wat me te wachten staat. Ook ben ik een beetje bang voor kinderen met honger en ziektes en mijn sentimentele reactie daarop. De school is tenslotte voor de stumpers die letterlijk met hun ouders op de vuilnisbelt wonen, dus van bittere armoede zal zeker sprake zijn.

Het is net speelkwartier en een dertigtal kleurig geklede kinderen speelt op de straat voor het kleine schooltje. Ze kijken nieuwsgierig naar me en ik kijk nieuwsgierig terug. Gelukkig zien ze er niet uitgemergeld uit en een aantal van hen staat zelfs bij een klein mobiel stalletje een wafel met poedersuiker te kopen. Dat valt mee. Wel zie ik dat rond de eenvoudige huizen die er her en der door elkaar heen gebouwd staan, erg veel vuilnis en rotzooi ligt.

Binnen maak ik kennis met het hoofd van de school, een jonge bescheiden ogende man, en drie andere onderwijzers: een man en twee vrouwen. Het zijn allemaal jonge mensen, begin twintig. Een hand geven is er niet bij, dat weet ik inmiddels. Men houdt de handen voor het lichaam, met de vingers naar boven wijzend tegen elkaar, en maakt een kleine buiging. Hoe

belangrijker de persoon die voor je staat, zo wordt me later uitgelegd, hoe hoger je de handen heft. Ik dien ze in deze situatie gewoon voor de borst te houden, ik ben tenslotte ouder en ik ben ook nog een *teacher*. De kinderen begroeten mij met de vingertoppen net onder de neus, wat toch al behoorlijk hoog is. Was ik een monnik geweest, dan zouden de handen zelfs tot iets boven de bovenkant van het hoofd worden geheven.

Ik geneer me voor het feit dat ik al zo vroeg in de ochtend doornat ben van het zweet, dat mijn overhemd en korte broek donker kleuren, en neem me heilig voor voortaan uitsluitend witte kleding aan te trekken. Dan zie je dat veel minder. Dit is namelijk echt te erg.

We praten even met elkaar, de onderwijzers en ik, wat betekent dat men bescheiden, dociel bijna, afwacht wat ik te zeggen heb en daar dan een gepast bevestigend antwoord op geeft. Ik realiseer me dat ik als ik zou melden dat het buiten twintig graden vriest niet tegengesproken zou worden en ik voel me daar een beetje opgelaten door. Het is alsof ik geen contact met hen heb.

Bescheiden word ik erop gewezen dat ik mijn schoenen nog aan heb. Ik zie dat ik de enige ben en leer dat schoenen binnenshuis dragen daar net zo vreemd is als dat we bij ons een ijsmuts zouden ophouden. Ik haast mij naar buiten en plaats mijn zeeschepen tussen de jolletjes van de leerlingen.

Dan drukt de hoofdonderwijzer op een bel en stromen de kinderen naar binnen. De meesten

begroeten ons in het voorbijgaan nogmaals, licht buigend en met die handen onder de neus, op weg naar hun klas. Een paar kleintjes gedragen zich iets minder gedrild en komen om me heen staan.

'Teachuuuuuhhhh. What's your naaaaaaaaame?'

Die vraag zal me de eerste weken elke dag een aantal keren gesteld worden, vaak door dezelfde kinderen. Ze onthouden mijn naam niet, of spreken die in ieder geval niet uit. Ik ben de *teachuuuuuhh*.

Even later aanschouw ik het klaslokaal, waar ik samen met de hoofdonderwijzer les zal geven. Er staat een aantal kleine harde bankjes en lange tafeltjes voor ongeveer twintig kinderen. Bij binnenkomst zitten die rechtop in de bankjes en brullen ze gezamenlijk nogmaals een gescandeerde welkomstgroet.

'Gooooood morning teachuuuuuhh, how are you todaaaaaaay?'

'I am fine,' knik ik minzaam.

Net daarvoor heb ik de hoofdonderwijzer het leerboek laten zien dat ik thuis gemaakt heb. Er was mij namelijk verteld dat er eigenlijk geen leermiddelen waren en dat je maar een beetje moest improviseren, dus ik heb mij goed voorbereid. Ik steek meteen van wal. Het eerste hoofdstuk gaat over allerhande beroepen en na de korte inleiding, die ik in hun eigen taal oplees, ga ik er in een sneltreinvaart doorheen, geholpen door de jonge man naast me, die hier en daar het een en ander voor de leerlingen vertaalt.

Wat wil je later worden? Automonteur, kok,

filmster, dokter, politieman? Ik heb de beroepen zoveel mogelijk afgestemd op hun belevingswereld. Snowboardinstructeur, welzijnswerker en handelaar in financiële derivaten staan niet op het lijstje.

Een klein uur lang word ik hoofdzakelijk verbijsterd aangestaard en slechts een enkeling reageert, hetgeen mijn gezweet nog eens enthousiast verdubbelt. Het druppelt nu zelfs hoorbaar op de grond. Er wordt daarom door de wat grotere leerlingen een ventilator op stand drie op me gericht, wat totaal niet helpt, ik drup gewoon door en voel me doodongelukkig. Ik ben namelijk ook de enige die zweet. De hoofdonderwijzer draagt een dik overhemd met lange mouwen en een stevige lange broek en is volkomen kurkdroog. Net als de kinderen die voor me zitten en die vaak zelfs nog een extra vestje met lange mouwen aan hebben. Want het kan frisjes optrekken zeker?

Ik voel me log, dik, vies, lelijk en volkomen misplaatst. Echt een vieze, iets te zware, witte Westerse man op zoek naar zichzelf of zo. Vreselijk.

Na een uur of zes, zo voelt het, is het middagpauze en overleg ik met de bovenmeester. Gaat dit wel goed? Hij zegt voorzichtig dat ik te snel ga, dat het niveau van de leerlingen erg verschillend is en toont me het werkboek, dat er dus toch is, waar hij met hen in werkt. Het is een nog net bij elkaar gehouden ouderwets verfrommeld en bekrast stapeltje papier, dat al verschillende malen is ingevuld. Ik staar ernaar

en zak een tiental minuten in crisis. Wat doe ik hier? Wat hebben ze hier aan me? De bescheiden onderwijzer is rustig met die kinderen aan het werk en dan kom ik - een rijke verveelde westerling die zo nodig het gevoel wil hebben dat hij nuttig bezig is en iets goeds doet voor de wereld - en ik verstoor zijn lesprogramma. Ik help niet, ik houd de boel op. Dit is bezigheidstherapie voor de toerist die zelfs te blasé is om gewoon toerist te zijn. Wat verschrikkelijk. Ik moet me rot schamen. Ga terug naar huis, witte man, en ga in je Jacuzzi liggen. Wat doe je hier?

'My friend. Let's do this differently. After the break, you do your work with the children and I will watch that. Okay?'

Uiteraard stemt hij in. Het is zijn natuur om in te stemmen. En ik ben uit het rijke Westen, ook nog. Dus ik mag het zeggen.

De rest van de middagpauze, die lang duurt - straks komen er andere leerlingen, ze hebben daar maar een halve dag les - zit ik roerloos onder een ventilator, in de hoop enigszins toonbaar te worden. Wat zeer matig lukt. Een beetje treurig loer ik naar een van de onderwijzeressen, die op korte afstand van me zo vrouwelijk, precieus, fris, jong en prachtig haar eenvoudige lunch zit te gebruiken. In alles ben ik haar tegendeel, in echt alles.

Als ik naar haar glimlach, glimlacht ze lichtjes terug terwijl ze haar ogen zedig neerslaat. Staat mijn mond open? Ik geloof van wel.

Naar een mooi meisje kijken begint ook in mijn thuisland hoogst ongepast te worden.

Mannelijkheid is uit de mode. Een vrouw begeren is al bijna fout, laat staan uiting geven aan het verlangen. Nog nooit heb ik iets met een vrouw gedaan tegen haar zin, ik zou het ook niet willen. Haar opwinding heb ik nodig voor de mijne. Hoe zou ik naar bed kunnen met een angstig, van mij walgend wezen? Ik kan me er niets bij voorstellen. Toch ben ik een seksist en dat ben ik. Ik kijk naar vrouwen en beoordeel hen, met uiterst oppervlakkige criteria, die in mijn eigen gevoel alleen juist nogal diep gaan en mijn oerwezen raken.

Die middag heb ik mijn aandacht gericht op de onderwijzer, die op een lieve, niet al te strenge manier de zeer gemotiveerde leerlingen Engelse woordjes leert. Hij doet dat aan de hand van het betreffende werkboek, maar ook met allerlei spelletjes, die de kinderen heerlijk vinden. Wie het eerste het woord goed gespeld op het bord kan schrijven. De wedstrijd gaat in groepen en wie aan de beurt is wordt oorverdovend, maar dan ook echt oorverdovend, toegeschreeuwd door zijn of haar teamgenoten. Leuk die uitbundigheid, heerlijk die leergierigheid, verrukkelijk dat plezier hier. Hier is school fijn, begrijp ik later, omdat je dan even weg bent uit de ellende thuis.

Ik zie dat de niveaus inderdaad zeer verschillend zijn. Net als de leeftijden. Het varieert van ongeveer analfabeet van negen jaar tot slim en leergierig van veertien en alles daartussen. En dat allemaal in dezelfde klas.

Tijdens het gadeslaan van de lessen dient de

oplossing van mijn probleem zich als vanzelf aan. Ik praat er in de volgende kleine pauze met de onderwijzer over.

'You are a much better teacher than I am, I am only slowing down the program.' Hij wil me tegenspreken, maar ik druk door. *'It is okay, really, and it is the truth. But I can help you with something else. I can help the children and you with the pronunciation.'*

De jonge man voor me kijkt schuldbevestigend en knikt ernstig. Dat is een bekend probleem blijkbaar. Ja, de uitspraak, dat is daar inderdaad echt nog wel even een dingetje. En als de onderwijzer het fout voorzegt, zeggen de leerlingen het fout na.

'Difficult,' zucht hij.

Ik leg hem vervolgens uit dat ik bedacht heb dat we voortaan de klas in tweeën delen. Ik hou mij dan met mijn leerlingen uitsluitend met de uitspraak bezig en hij kan ondertussen wat sneller werken met een iets homogener groepje, met leerlingen die al wat verder zijn of met hen die juist achterlopen. In de speelkwartieren, zowel 's morgens als 's middags, draaien we dan de groepen om. Hij zegt dat hij het een goed idee vindt. Ik weet niet of hij dat ook echt meent, maar zet vastberaden door. Ik ben echt niet van plan al die tijd hier nutteloos of zelfs een obstakel te zijn. Er zijn grenzen.

'Tomorrow we start with this system. Okay?'

'Okay,' zegt hij.

Terug in de buurt van mijn kleine hotel koop en drink ik mijn eerste kokosnoot. *Soom Doon*

Moei: één kokosnoot alstublieft. Heerlijk. En zo gezond, zeggen ze. Vanaf die dag wordt het een vast ritueel. Mijn inmiddels vaste tuktukchauffeur rijdt elke dag al als vanzelf naar het stalletje.

Even later overdenk ik liggend op mijn bed de indrukken van de dag. Zijn de mensen hier toleranter? Mag je hier meer zijn wie je bent? Mag je hier vinden wat je vindt? Dat voelt zo, maar dat gevoel is op weinig gebaseerd. Ik weet niet wat de mensen hier denken en voelen en ik weet maar weinig over de politieke situatie. Erg democratisch is die niet, dat is duidelijk, maar niemand die zich daarover lijkt op te winden. Ze hebben geen tijd waarschijnlijk. Elke dag moet de boterham verdiend worden en daar hebben ze hun handen vol aan. Ik denk niet dat ik hier zou kunnen uitleggen dat half Nederland zich nu al een decennium lang druk maakt over zoiets als Zwarte Piet.

Ik eet die avond weer alleen, in een klein restaurantje in de buurt. Er is weer genoeg te zien en er is nog steeds genoeg te overdenken. Is wat er hier destijds gebeurd is de schuld van het Westen? Er zijn overeenkomsten met latere situaties in landen in het Midden-Oosten: de grote sterke wereldmacht bemoeit zich met een interne strijd en vertrekt na een paar jaar ineens weer, chaos en leegte achterlatend, waarna gewelddadige fundamentalisten hun kans schoon zien. Al die bemoeienissen van onze heldhaftige bevrijders van 75 jaar geleden, in en met de wereld, zouden sindsdien dus weleens meer kwaad kunnen hebben gedaan dan goed.

Het lijkt in ieder geval minstens gerechtvaardigd stevige vraagtekens te zetten.

Die nacht slaap ik voor het eerst in een kamer met airconditioning. Dat kost je een godsvermogen, zeggen ze daar. Vijf dollar per nacht namelijk. Godallemachtig, wat kan koelte weldadig zijn.

Verder lezen?

Benieuwd naar het hele verhaal en wil je verder lezen?

KLIK DAN OP DE ONDERSTAANDE LINK

<https://uitgeverijvogelvrij.nl/boek/?id=klaag-naar-zwijg>

Over Uitgeverij Vogelvrij

Uitgeverij Vogelvrij publiceert boeken met de lengte en de amusementswaarde van speelfilms.

Let op: digitale edities zijn veel milieuvriendelijker en veel goedkoper dan papieren versies.

Op onze website kost elk e-boek maar 4 euro. En voor 25 euro heb je er zelfs 12. Het voordeel van e-boeken is dat je ze kunt lezen op een e-reader, maar ook op een smartphone, een laptop of een tablet. Nog afgezien van de enorme aanslag die papieren boeken doen op het milieu — en op verhuizers en erfgenamen — heeft digitaal lezen naast de gunstige prijs nog veel meer voordelen: je kunt lezen in het donker, je hoeft geen zware boeken mee te slepen, je kunt gemakkelijk passages of namen opzoeken en je kunt de letters groter of kleiner maken.

Het doel van Uitgeverij Vogelvrij is ‘lezen’ een ander imago te geven en het geschreven verhaal toegankelijker te maken voor de consument van nu, die meer op beelden is gericht. Uitgeverij Vogelvrij zet niet de schrijver maar de lezer centraal. Elke maand verschijnt er minstens één nieuw boek. Soms vermakelijk, soms romantisch, soms controversieel, maar altijd entertainment.

Meer informatie over onze boeken vind je op:

<https://uitgeverijvogelvrij.nl>

UITGEVERIJ
VOGELVRIJ